

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6	SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET	ABONAMENTUL ANUAL: În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
--	----------------------------	---

ACTIVIȘȚI ȘI PASIVIȘȚI

Activismul a învins la Romîniî din Ungaria. De acum ei vor lupta în cadrele Statului unguresc de astăzi, în marginile legii actuale. Pentru ce? Pentru nimic deocamdată, pentru un program care nu se poate realiza, pentru o revendicație care face parte din tradiția romantică a bătrînilor, pentru «autonomia Ardealului» și alte cereri, de multe ori tot așa de apropiate de realitatea ce se poate prevedea ca și aceasta. Decî ei vor lupta pentru a lupta, în rînduri, cu un steag, foarte venerabil, dar fără țintă. Vor lupta ca să se știe că sînt și ca să se vadă că pot. Vor *demonstra* alegînd deputați și mergînd, în această calitate onorabilă de deputați, la Budapesta. Asta e, și mai mult nu, orice s'ar zice și orice s'ar scrie.

Să facem cîteva constatări cu acest prilej. Să încercăm unele lămuriri; cit despre judecata hotărîtoare asupra acestei schimbări de tactică, aceia o va da un viitor apropiat, — în sensul nostru cred, adecă în sensul în care s'a mai vorbit odată în această revistă.

Generația tînără era de mult «activistă». Frumuseța cavalească a pasivității, a protestării prin tăcere — un fel de afirmare mindră a lui «apa trece, pietrele rămîn» — nu mai impunea acelor cari se află încă în avîntul cuceritor, în neastîmpărul cam zgomotos al tinereții. În jurul Romînilor, alte naționalități fierbeau: Ungurii își urmăriaș, cu un strălucit *temperament*, însușirea lor de căpetenie, visul vechiu al neatîrnării desăvîrșite, care ar innălța iarăși crucea plecată a Co-roanei Sf. Ștefan; Sașii își apărau cu o îndărătuicie rece privilegiile rămase. În aceste împrejurări, cum să stea numai neamul nostru la o parte, atunci cînd el are numărul, cînd se organizează economicește, cînd innaintează în cultură? Pentru timpurile de astăzi, așa de furtunoase, pentru viitorul asupra căruia joacă fulgerele unei furtuni și mai mari, trebuie să ne înfățișăm între luptători și să ni dovedim puterile.

Tinerii se cade să fie focoși și încrezători și harnici: înțelepciunea

prea desăvîrșită, venită prea curînd, se chiamă mai bine lipsă de viață și de inimă, decădere de rasă. E bine însă cînd lingă tinerii adevărat tineri sînt bătrîni vrednici de bătrîneța lor, cari știu drumul pe care avîntul tinerimii poate să se cheltuiască aducînd adevărate foloase, iar nu să se risipească. Căci poți fi un lucrător înfocat, și tăind brazda în pămîntul de hrană, și tocind fierul plugului în stîncă. Bătrînii aū datoria să organizeze și să conducă. Atunci cînd ei socot că pasivitatea politică e tot ce poate fi mai bine, mai cuviincios și mai cu priință pentru adevăratele noastre interese, ei nu trebuie să uite însă că în fiecare generație ce se ridică, în împrejurări ceva mai bune și cu oarecare cultură, fierbe vinul nou al unui suflet ce trebuie să se reverse, dacă nu va fi adunat cu scumpătate. Dar oamenii în vîrstă înțeleaptă ai Romînilor de peste munți aū uitat că tinerii nu se pot mulțami cu cetirea cutărei gazete blege și berce, cu discursurile schimbate fără folos la ședințele *Asociației*, organizată pînă astăzi ca un fel de bancă sau de fermă-model, cu netrebnițele rivalități la alegerea unui preot în locul altui preot, unui epitrop de biserică bogată în locul altui epitrop, unui comitet de administrație în locul altui comitet de administrație. Ei aū socotit că pentru totdeauna studenților întorși din Cluj, din Pesta, locuri înfocate, din Germania străbătută de desfășurarea atîtor curente largi, nobile, li ajunge orariul unei școli confesionale, cancelaria unui avocat, datoriile sufletesci la o biserică, viața pașnică a familiei și, pentru burlaci, sau chiar pentru aceiași părinți de familie, ca lăcaș de sociabilitate, de discuție, de petrecere a sufletului, «casina», cu șirurile de gazete ardelenene și bănățene nule și de gazete bucureștene neînțelese, sau cutare cafenea cu prisosință scuipată, unde fumul tabacului înneacă și berea tîrîpîște, scutînd de gînduri, de planuri, de muștrări de cuget pentru timpul ce a perit în zădar.

Cei cari cîrtesc asupra dorinții de luptă politică a tinerilor să se întrebe în toată curăția cugetului: Unde aū fost societățile de lectură, unde aū fost conferințele învățătoare — s'a așteptat d. Vojen de la Iași, om vestit și plin de însușiri, neapărat, ca să le ție! — unde sînt revistele, unde cărțile de cercetări istorice, de cercetări asupra limbii, asupra poporului, unde sînt bunele biblioteci pentru popor, unde sînt ziarele luminoase și calde, din care omul cel mai umil să-și poată culege siguranța asupra lucrurilor și judecata lor, unde sînt cursurile pentru oamenii în vîrstă cari ar vrea să învețe și ei? Unde, unde? Ați primit voi oare pe tineri cu brațele deschise, cu inima iubitoare, ca pe niște copii ai voștri, i-ați dus în ogorul larg unde mina voastră îmbătrînită ar mai cîrmui plugul și le-ați

arătat oare încotro se deschide rostul lor de muncă, — așa de mare, încît generații întregi, mai bogate, mai însetate de faptă decît cea de astăzi, ar avea ce să lucreze până la bătrîneță? Ori, din banii cîți i-a strîns neamul, ați pornit să faceți bogăția nouă, care cere, nu numai brațe, ci și știință, inițiativă și tot entuziasmul tinereții? Cu ce stați alături de celelalte neamuri în ceia ce privește activitatea comerțului și industriei?

Așa fiind, tinerii de acolo aū cerut — cum cer, în împrejurări ceva mai bune, tinerii d-lui Take Ionescu din România — : *politică*.

O conferință, cu legitimitate contestabilă — dar ce e în adevăr *legitim* la un popor care duce viața politică a Romînilor din Ardeal? — s'a adunat la Sibiiu. Cei mai mulți membri ai ei erau tineri. În alegerile ungurești care băteau la ușă, ei vóiaū să se amestece. Cîțiva bătrîni s'aū lăsat duși de un curent pe care nu erau deprinși a-l îndrepta. Părintele Lucaci, vestitul părinte Lucaci și-a pus candidatura pentru parlamentul din Budapesta, și a căzut. Gheorghe Pop de Băsești, boierul mare, primitor și bun, al Romînilor ardeleni, șeful lor lor național, a rămas în balotagiū, și, cînd a fost să se hotărească balotagiul, alegătorii unguri din Cehul Silvaniei l-aū lovit cu bețele, aruncîndu-l cu capul spart între peste 30 din partisanii săi, riniți. Tinerii aū fost mai fericiți. Opt deputați romîni, mai mult avocați, își vor lua locul în parlamentul unguresc, — dacă, bine înțeles, vor fi validați.

Ei aū căpătat, de sigur, o biruință prin surprindere, căci partidele maghiare lucraseră cu siguranța că nu vor avea Romîni în fața lor. Biruința nu se va repeta, căci un guvern, o naționalitate dominantă — gîndiți-vă la alegerile de astăzi în România sau la atentatul contra lui Gheorghe Pop — pot oricînd să împiedece alegerea unor persoane neplăcute sau dintr'un neam care incurcă. Și ce va da mai departe biruința de astăzi, se va vedea.

Ca totdeauna și ca în toate părțile Romînimii, țeranul de dincolo a fost și acum mai presus de toate așteptările. El a înțeles, a voit și a dus lucrul la capăt. El e învingătorul. Prin sufletul său a trecut iarăși conștiința națională în forma călduroasă a unui sentiment.

Dar numai cu sentimente, care se pot sfărîma de violență, un popor n'are siguranța viitorului. I-ar trebui, ca s'o aibă, neatîrnarea economică și lumina minții. Cine rămîne să le dea pe acestea și cînd vor fi ele date, tineri deputați biruitori al Romînimii din Ungaria?

SONET

Ți-aduci aminte de grădina morții?
Era 'n amurg, când ziua se îngină
Cu noaptea, și, ținându-ne de mină,
Lăsasem pașii noștri 'n voia sorții.

Mergeam domol, vorbind în taină, pînă
Ne-am pomenit deodată 'n fața porții,
Și 'ntrarăm în lăcașul, unde morții
Dorm înfrățiți de veșnica stăpină.

Amețitor plutea 'n răcoarea serii
Mireasma florilor de pe morminte
Și pătrundea ființa noastră 'ntreagă.

Înfiorați de farmecul tăcerii,
Tăceam și noi... Mai ții tu încă minte
Întîia noastră sărutare, dragă?

ST. O. IOSIF.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FĂRĂ NOROC

III.

Coana Frăsinica a căzut la pat: nu mînca, nu cerea nimic, nu mai cunōștea pe nimeni, vorbea 'ntr'aiurea.

Pe cine-avea ea? Părinții ei — Dumnezeu să-î ierte! — se făcuseră de mult pămînt de oale. Unchiu-său se prăpădise și el, mai acum cîțiva ani. Un singur frate — avocat în București — nu s'a 'nvrednicit să vie s'o vază măcar odată.

Căpitanul? Sta lingă ea pînă pe la miezul-noptii, pe un jeț; apoi îl fura somnul, și dormia de puteai să tai lemne pe el. Rămînea doar Maria pîn' la ziuă. Dar de la o vreme a doborît-o și pe ea somnul, și într'o noapte-logofătul, venind s'o întrebe cum îi mai e-coanei Frăsinica, o găsi dormind, lungită pe covorul dușumelei.

Căpitanul se ducea să se culce la miezul nopții, și dormia fără grijă pînă a doua zi la opt. cînd îi ducea servitoarea dulceața și cafeaua. Atunci se întindea, căsca și întreba căscind: «cum îi mai e conțiței?»

Văzind logofătul cum merg lucrurile, s'a hotărît să stea el lângă bolnavă o parte din noapte. Trebuia să i se dea la fiecare ceas câte o linguriță de doctorie dintr'o sticlură. Căpitanul fu bun-bucuros. Logofătul punea capul jos un ceas la amiază, mai ațipia de cu seară un ceas-două și se înființa pe-aproape de miezul nopții lângă coana Frăsinica. În acest chip, Maria trebuia s'o îngrijească toată ziua, căpitanul de cu seară și până pe la miezul-nopții, iar logofătul de aci până se revărsaū zorile, cînd scula pe Maria, și el pleca la cîmp. Ce triste și pustii și lungi păreaū logofătului acele nopți de vară! Se simția une ori frînt, și ar fi dormit tun stînd pe scaun. Atunci se scula și începea să se plimbe binișor prin odaie. Dar într'o noapte l-a biruit somnul. Capul, nemaî cumpănit de mușchiî gîtului, i s'a lăsat încet-încet la o parte, apoi i se plecă domol în jos și căzu de odată greū pe mîinile-î sprijinite pe genuchî. Dormia încovrigat de mijloc. Și tocmai atunci a deschis și coana Frăsinica ochiî și a cunoscut ce-î prin prejurul ei.

Logofătul ridică nițel capu'n sus, dar nu-l putu ținea nici trei clipite. Capul, greū ca plumbul, îi căzu iar pe genuchî. Dar, după cîteva minute, deschise ochiî și sări ars în sus, uitîndu-se la bolnavă. Aceasta-î zîmbia. Logofătul se frecă la ochi, și se dădu mai aproape de ea. Apoi, întrebă :

— Voiți ceva, conia?

Bolnava făcu semn că nu. Vasile rămase la un pas de marginea patului. Fața lui slăbită de nesomn și de alergătură, arsă de soare, sco-rojită de vînturi părea mai lungă, mai tristă în lumina potolită din odaie. Bolnava se uita mereū la el...

O bătaie de aripî turbură de odată liniștea nopții, și un glas de cocoș răsună limpede, vesel în cōprinsul Curții boierești. După el ur-mară altele, și, timp de cîteva minute, cucurigatul cocoșilor pluti peste satul adormit, vestind apropierea zilei. Apoi liniștea căzu iar pe cōprins, o tăcere ca de mormînt. Logofătul se uită pe fereastră, apoi se duse de sculă pe Maria. Bolnava îl petrecu din ochi, până ieși din odaie, și un fior de milă, amestecat cu alt-ceva, neînțeles, dar rănitor de dulce, îi străbătu tot sufletul. După o lună de zile s'a dat jos din pat.

Lumea din sat urla: «a bătut boieru' pe conia». De ce? Hei! De cînd tot șoptia sireacu Pompieru ceva? Dar cine-î da crezămînt?! Ia, acum s'aū dat lucrurile pe față. De ce-a bătut-o? Întrebați pe Pompieru, că vă spune el: «păi dac'a prins-o cu logofātu ziua 'n amiaza mare la Curte!..» Oamenii cu scaun la minte nu dau însă crezămînt vorbelor lui Pompieru, căci ei își făceaū socoteala următoare: «Dac'ar fi așa cum spune el, apoi logofătul ar fi fost palmuit și gonit

cu alaiū. Nu-î asta! Dar ce să fi fost oare la mijloc?.. Cine ştie?».

Căpitanul părea că uitase cele întimplate. Ducea aceeaşi viaţă de trîntor mulţumit de el însuşi şi deprins să aibă toate de-a gata la picioare. Un singur necaz picura amar în sufletul lui: nu mai jucase de multă vreme cărţi, şi-î sfîrîia inima de dorul unei partide... S'apucase în cele din urmă să facă pasenţe sau să dea cu cărţile. Două ceasuri de dimineaţă făcea pasenţa lui Napoleon; două după amiază pe aceia a Mariei-Teresia, iar seara s'apuca de 'ntindea cărţile pe masă, căznindu-se să scoată vre-un înţeles din aşezarea lor: «uite: şase de caro. Asta-î veste... ..De la cine oare?.. Uite: *craiu* de ghindă. Asta-î logofătul... *Dama de verde*. Asta-î nevastă-mea. ...Cade alături de logofăt... Uite: *poza de caro*. Asta-s eu... Cit coala şi eu... Uite şi «*marea*». Aştia-s bani... De unde să primesc eu oare bani?!».

Dar coana Frăsinica, de şi se sculase după boală, nu prindea nici dram de carne pe ea. Era aşa de slabă, încît ar fi bătut-o vîntul. Sufletul ei se 'mpietrise. Şi iată că 'n spre toamnă, pe la culesul porumbului, privind într'o dimineaţă spre poarta conacului, zări pe logofătul Vasile pornind spre cîmp. Din copitele calului se ridicau noruleţi de praf. Şi coana Frăsinica simţi că-î pare rău, fără să-şi dea seama de ce. Dar cînd îl văzu seara venind de pe cîmp, par'că i se luă o piatră de pe inimă, şi sufletul i se deschise de-odată, de-venia să cînte.

«Doamne, ce-o fi asta?» se întrebă ea seara cînd se culcă.

A doua zi iar aşa, a treia zi iar... tot aşa mereu. Îi era cum îi e unui băiat mic lăsat singur cîtva timp de-un frate mai mare.

Să fi scuturat oare adierea de milă ce trecuse prin făptura ei în noaptea aceia cînd s'a deşteptat, sămînţa dragostei în sufletul ei oropsit? Sau să fi fost numai atragerea ce o simte 'n suflet rănit spre cel ce s'a arătat bun cu el?

Dumnezeu ştie cîte se pot ascunde în cutele unui suflet omenesc!

E adevărat că sămînţa dragostei ar fi găsit loc minunat de încolţit în sufletul ei, căci ea nu ştiuse pîn'atunci ce-î dragostea, adevărata şi puternica dragoste, cu minunile, cu dorurile, cu arsurile, cu dulcea ei durere, cu adîncurile ei nepătrunse, cu farmecul ei mistuitor de suflete.

Se putea însă să fie numai un sentiment de recunoştinţă, căci obrăjii biciuiţi de cravaşă o ardeau şi acum tot aşa de tare ca 'n ziua cînd a lovit-o Căpitanul, şi sufletul ei simţia că poate găsi adăpost şi sprijin şi scît în pieptul logofătului.

A venit iarna, cu nopţile ei lungi şi triste, şi coana Frăsinica nu închidea de multe ori ochii pîn'la ziuă. Se zvîrcolia în pat şi se

gîndia sărmănica de ea: «Doamne, oare-l iubesc?!» Mîntea ei tăgăduia cu asprime, dar inima-î zvicnia mai tare și mai des cînd se întîmpla s'auză pașii logofătului răsunînd grei pe pămîntul înghețat. Apoi sentința evanghelistului îi răsuna limpede 'n mîntea: «femeia e datoare ascultare și supunere bărbatului ei». Și vorbele acestea par'că erau scrise cu slove de foc pe părății odăii și, încotro 'ntoarce capul, le vedea. Atunci își trăgea plapoma peste ochi, și-și ținea răsufletul cald. Ghemuită 'n plapomă, se gîndia că ea a ținut ca o sfîntă calea dreaptă și grea a cinstei și a jertfirii pentru bărbatul ei care a biciuit-o cum biciuiești un biet dobitoc. Și obrajii înfierbîntați simțiau și atunci arsura de foc a cravașei...

Vîntul vuia pe afară, șuiera, plîngea prin hornuri, suspina pe la ferestre ca un suflet rătăcit, zgîlția tabla de pe acoperiș și trecea mai departe minios, întunecat. Și atunci coana Frăsinica nu mai putea ținea; se da jos din pat, aprindea candela la icoană, și înge-nunchia, și se ruga. Dar într'o noapte, pe cînd se ruga așa, i s'a părut că Sfîntul din icoană are ochii ca ai logofătului, și, cînd luă mai bine seama, sări speriată 'n sus, și cit p'aci să țipe: ochii logofătului licăriau pe icoană.

A venit apoi primăvara, curățînd apele de sloi, aburînd țarinile, înflorînd pămîntul, întinerîndu-l, deșteptînd pădurile, risipînd în văzduh pulbere de dorinți tulburătoare.

Logofătul pusese ovăsul în mustul zăpezii, și acum ara de orz. Pe cîmp erau numai pluguri. Glasuri de copii și de fete răsunau pe 'ntînderea ogoarelor scrijălate, de fiarele plugurilor, răsturnate pe cormană.

Griul ieșise bine 'n primăvară, și logofătul se ducea mai la fiecare două-trei zile să-l vadă. Și nu știa nici el de ce i se părea viața mai dulce și primăvara mai împodobită, și cerul mai albastru. I se părea că de cînd e el n'a mai trăit zile ca acelea, că primăvara n'a avut mai multă ispită în aierul ei călduț ce răscolia inimile și da viață semănăturilor. Îi venia să deschidă brațele și să strîngă 'n ele o faptură iubită, și de multe ori pofta asta îl stăpînia atît de mult, încît ar fi strîns în brațe aierul ce nu se poate strînge. Și-atunci sorbia cu lăcomie vîntul ușor al primăverii. Viorelele începuseră a se ivi pe ogoare, și pogonicii le rupeau și le puneau la pălării, mergînd apoi pe lingă boi și fluierînd de să s'aprinză văzduhul.

Într'una din zile, logofătul porni tot așa de la pluguri să mai dea o raită pe la ovăs. Un iepure se săltă de-odată dintr'o brazdă de ogor de cu toamnă și o tuli 'n spre pluguri. Plugari-l zăriră și începură a-i chiui. Iepurele goni nebun de frică, și se pierdu 'ntr'un tufiș

de măracini de pe moșia vecină. Un uliū se scâlda 'n albastrul innălțimilor, în mișcări line.

Și iată că de-odată răsări 'n drumul logofătului un partal de loc, mare cât o arie, și plin de viorele. Nu se mai vedea pământul supt covorul lor albastru; ai fi zis că le pusese cineva acolo, una lângă alta.

Logofătul descălecă, smulse câteva din ele cu cepele din pământ, și le așeză cu grijă în buzunar. Își alese apoi câteva fire, pe care și le puse la pălărie. Apoi își împodobi și fugarul la urechi. Cum erau așa împodobiți, ai fi zis că logofātu-i un colăcer al primăverei. După câva timp un gând se desluși bine în mintea lui: să se ducă la Curte și să dea conii cepșoarele de viorele. Coana Frăsinica iubia florile ca orice femeie, dar îi plăcea mai cu osebite florile de cîmp. În toți anii ieșea cu trăsura, primăvara, pe cîmp, și, unde vedea viorele, se opria, le scotea din pământ și le pune în glastre, cum ajungea la Curte. Anul acesta însă nu se duse.

Cînd văzu pe logofăt cu viorelele, mai-mai să bată din palme cum fac copiii mici, și obraji galbeni i se împurpurară ca bujorii:

— Aū ieșit viorelele, Vasilache?

— O, sînt o grămadă, conită.

— Unde?

— În lanul de lângă dealul Lipanului.

— Știi ce?.. Să mergi mîine să mi le arăți.

A doua zi, coana Frăsinica porni în docăraș cu un argat din Curte drept vizitiū. Logofătul călăriă pe lângă ea. Cînd aū ajuns în dreptul lor, docărașul s'a oprit în drum, și ea s'a dat jos. Logofătul a legat calul de arcurile docărașului. Vizitiul rămase 'n drum.

— Le vedeți, conită?.. Uite... de-aici se văd!

Ea făcu semn că da, dar logofătul băgă de seamă că ea nu le văzuse încă.

Și, tocmai cînd se apropiară bine de ele, ea făcu un «ah!» și iuți pasul.

Se depărtară, și începură a culege. Ea, mai nerăbdătoare, n'avea astîmpăr și săria răpede de la un loc la altul.

Pământul era moale ca puful, și picioarele se afundaū în el. «Doamne, ce frumoasă-i viața!» — se gîndia coana Frăsinica... Soarele mîngia; razele lui erau adormitoare de dulci. Și gîndul coanei Frăsinica îi împrăpăta durerile vieții trecute 'n tovărășia Căpitanului: nopțile chinuitoare cînd îl aștepta cu masa pină tirziū, mîncînd apoi între oftături; tresăriturile la orice pași ce răsunaū mai deosebit în stradă: «ăsta-i el!». Apoi traiul ei de pusnică la țară, grijile ei de la început, ușurarea lor cu venirea logofătului, petrecerea de la Zamfi-

rescu și... arsura cravașei. Sufletul ei răscolit, răvășit se topia de dorul unei mîngîieri calde, și o jale ne mai cunoscută i se ridică de odată 'n el, și biata femeie simția că trebuie să spuie cuiva că-i nenorocită, că mai bine ar fi să moară decît să mai ducă o asemenea viață.

— Vasilache!

— Aud, coniță.

Dar în minutul următor conița părea că uitase de ce chemase pe logofăt. Era ocupată cu băgare de seamă să scoată din pămînt o ceapă de viorea, ce era pe semne prea adincă. Și sufletul ei curat ca de sfintă se topia 'n lacrămî de diamant, ce picurau fierbinți și răpezi pe albastrul gingaș al viorelelor.

— Nu e nimic!... Nu puteam scoate-o ceapă, dar acum am scos-o!

Ah! ce greu se smulg une-orî viorelele din pămînt!

Coana Frăsinica sta minute întregi pînă scotea cite una... Și tot pe cele mici le 'nnemeria...

— Vasilache!

De astă dată vocea era învăluită 'n lacrimî, se vedea cît de colo că plînge, și logofătul alergă spre ea. Dar coana Frăsinica părea încremenită pe loc: cu genuchiî afundați în pămîntul afinat al ogorului fraged, sprijinită 'n mîini, cu fruntea plecată pînă pe țărîna. Glasu-i amuțise 'n gît, dar trupu-i era zguduit de suspinele ce nu le mai putea opri.

Ați văzut vre-odată cum vine zăporul? Se umflă apa pe supt ghiată, o ridică 'n sus, o sparge, năvălește pe malurî și înecă ce-i iese 'n cale. Și sufletul coanei Frăsinica, sufletul ei curat, oropsit, s'a rupt de zăporul îngrozitor al desnădejdei, iar lacrimile-i ferbinți picurau acum pe viorele, pe țărîna ogorului unde picaseră atitea și atitea șiroaie de sudorî și de lacrămî țerănești la strinsul aurului stors din el...

(Va urma.)

C. SANDU-ALDEA.

CUGETĂRI

Talentul neîntrebuințat e un furt.

*

Prea multă fericire veștejește.

*

Vrei să fii fericit? «Iea-ți patul tău și umblă!»

*

E așa de bine une orî să știi că scrii în zădar: pare că-ți cîntî încet în odaie, sigur că nu te aude nimeni!

X.

IDEAL

Vino, unde nu străbat
Din miseriile vieții,
Unde dorul e curat
Ca și roua dimineții.

Fericiți ca doi copii
Ni vom spune gânduri, vise,
Și din ochi ni vom ceti
Taine ce-aū rămas nescrise.

Veți dormi pe-un pat de foi,
Lingă tine voiți fi strajă.
Asfințitul peste noi
Tindă-și galbena lui vrajă...

Buzele-ți voiți săruța,
Fără să m'ating de ele:
Numai cu privirea mea
Și cu lacrimile mele.

Veți suride 'n somn ușor
Și voi apleca pe-un umăr,
Tremurul pleoapelor,
Ca suflarea să ți-o număr.

Lanțurile vor cădea:
Vom ajunge 'n lumi senine...
Unde tu, cîntarea mea,
Veți fi veșnic lingă mine.

MARIA CUNȚAN.

ÎNTR'O DUMINECA

— SCHIȚĂ —

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E Duminecă, zi de odihnă. În odaia 'naltă valurile străvezii de fum se ridică ușoare în sus, — ca niște pinze de păianjăn, toamna. De trei ori în fiecare zi — dimineața, la amiază și seara — Coana Anica afumă prin casă cu odogaciū; așa s'a deprins de la părinții dumisale, cînd, copilă, de abia ținea în mină cătuia cu jăratec.

Coana Anica împinzise odaia în fumul mirositor, apoi, pentru că rămăsese singură, se sui în patul acoperit c'un macat croit dintr'un șal turcesc țesut cu fir, și începu a face pasianțuri.

Încetul cu încetul, tot fumul se așeză într'o pătură suptire, ca prinsă de bagdadie, iar dedesuptul ei odaia rămase limpede ca un păhar de apă supt o pojghiță de ghiată.

Păreții sint albi ca omătul, pe mobilele curate măcar un fir de praf n'ai putea găsi, — nici în cea mai mică încheietură a jilțurilor bătrînești. Gospodină cum e Coana Anica, degeaba ai căuta printre «cocoanele de moda nouă» cum le zice dumneaei; coana Anica numai după ce s'firșește de șters dumneaei cu mina dumisale fiecare lucrisor, și după ce le așează la locul lor, fiștecare cum l-aū avut, numai apoi se odihnește. Și ceia ce vā spun nu e glumă, pentru că la fiecare lucru, cit de mic o fi el, Coana Anica are trei metehne: întiū il pufuește, pentru colb, cu scuturătoarea făcută din pene moi de clapou; pe urmă il șterge, pentru lustru, cu o petecă curată; și, al treilea, suflă asupra lui pe mai multe părți, ca nici bănuiaia de colb să nu rămie. Numai după toate acestea, Coana Anica se schimbă curat, își iea pe umeri, cum e acuma iarnă, scurteica blănită, se leagă la cap cu tulpan curat, țivit cu arniciū roș; își pune cerceii de rubinēle în urechi, și, dacă n'are ceva mai bun de făcut, mai cu samă sărbătorile, face pasianțuri.

Văzută așa cum stă, plecată asupra cărților, Coana Anica pare încă tare

frumoasă pentru vrîsta ei: părul alb, ieșit puțin de supt marginile și mai albe ale tulpănușii; nasul drept, adus frumos de-asupra gurei și fața rumână cum e floarea mărușii, te fac să întrezești frumuseța sănătoasă, — astăzi atît de rară — a fetelor de altă dată.

Coana Anica își urmărește pasianțul, dar se vede că nu-i iese. Sprincenele Coanei Anica se string la fiecare sfîrșit de cărți, și fața iea o căutătură întrebătoare: «ce să fie oare? dumneaei, care are atîta noroc la pasianțuri!» Și-l face și-l reface: pasianțul însă se închide. Coana Anica își numără cărțile; lipsește șapte de verde! — «Ei poftim! Astea-s treburi de-ale lui Mihalache!» Și Coana Anica se scoală de umblă într'o parte și 'ntr'alta; ridică mușamalele de pe mese, — caută prin tot locul; numai la sfîrșit îi vine în minte să ridice capătul saltelei, și chiar în colț găsește cartea. În sfîrșit își poate începe cu nădejde pasianțul.

Conul Mihalache, soțul dumneaei, are obiceiul să o năcăjască, și rîde cu poftă de cite ori Coana Anica se supără pe cărțile nevinovate. Dimineață i-a luat binișor cărțile din saltar, a ascuns supt saltea șaptele de verde, și aștepta acuma să vadă pe Coana Anica foc și pară pe pasianț; cînd, tocmăi după masă, sosește să-i vorbească un «coconăș tare bine îmbrăcat», dar pe care sluga nu-l mai văzuse. Conul Mihalache, cam mirat, a poruncit să-l poftască în salon, și s'a dus și dinsul, lăsînd pe Coana Anica afumînd, după obicei, cu odogaci...

A trecut mai bine ca vre-o jumătate de ceas; ușa de la antret se deschide și Conul Mihalache intră în odaie. E un om care se apropie — dacă nu cumva i-a împlinit — de șaptezeci de ani; cu toate aceste e încă în putere. E potrivit de nalt, are părul încărunțit cu totul, și se poartă bărbierit; mustețile groase îi umbresc buza de sus, iar sprincenele albe, îmbinate, tîvesc frumos partea de jos a frunții largi.

Cînd Conul Mihalache intră în odaie, Coana Anica ridică puțin capul și rămîne uimită de fața lui posomorită. Conul Mihalache, fără să spuie vre-un cuvînt, începu a se primbla, cu minile la spate, în tot lungul odăii.

La început, Coana Anica crezuse că se preface, nu-l văzuse mișnit de ani de zile; la urmă însă înțelese că mișnirea de acum pare să nu fie glumă, ca de alte ori.

Conul Mihalache se primblă minios prin odaie, face hm-hm, pe nas, des și apăsător, și-și întinde mereu mîna dreaptă de-și scoate manșeta, ce-i tot intră în minecă.

Coana Anica strînge cărțile și vine drept în fața lui:

— Nu, zău, ești supărat? — ori te prefaci iar?.. Ce ai?

— Sînt supărat; lasă-mă, Anico... îi răspunde Conul Mihalache, și începe a se primbla de ceialaltă parte a odăii, ca să nu-l împiedece Coana Anica.

— Da ce-i? Cine a fost la tine?

— Cine, cine... Ia un filizon, un nătărău, fie-i lui acolo; un venit din toată lumea... Nu trebuia să-l primească.

— Apoi, cum să știm, Mihalache, cine-i el?.. Da ce țî-a spus?

Conul Mihalache se opri și începu a istorisi, dînd din mîni, ciudat:

— A venit să mă roage să votez! De unde pînă unde... A început să-mi îndruge: «că opozițiunea-i puternică; că s'au adus alegători de prin alte părți; că una, că alta; că, în sfîrșit, face *apel* la mine, stîlpul boierimii din țîrg, feciorul bietului tata (care bine că l-a strîns Dumnezeu la vreme, să nu li mai vadă nutra), la mine «care fusesem un puternic sprijin»... și mă rog se sculase în picioare și troncănia și se muncia. — «Stău, dîmnule, îi zic eu, stai puțin; mă rog cine te-a trimis pe dumneata la mine?» — «Conul Vasilică Mindrescu, fostul prefect... feciorul răposatului boier Cristache Mi-

drescu, de fericită amintire...» (și conul Mihalache preface glasul muieratec al filfisonului), «un mare om de Stat»...

— Vasilică Mîndrescu? îi răspund eu, un mare om de Stat? Nu cunosc nici un Va-si-li-că Mîndrescu. Nu cred că Cristache Mîndrescu să fi avut vr'un băiat, căci, dacă ar fi așa, băiatul ar fi venit să mă vadă; cine fusese mai bun prieten cu tată-său decît mine!... «— Cum se poate, coane Mihalache... Îi feciorul boierului Cristache... dacă vă spun»... — «Iartă-mă, domnule, dar nu pot crede că feciorul lui Cristache Mîndrescu și-ar fi amintit atît de tîrziu de mine, și atuncî prin alții». Și filfisonul începu a se strimba: — «Că dă, ar trebui să-l *scusași* și dumneavoastră..., că afacerile partidului, ale județului..., parlamentul... S'atuncî mi s'a suit singele la cap și am început a-i trînti și eu, cu vîrf și 'ndesat, să le ție minte netrebnicii.»

Conul Mihalache se înroși, fruntea i se acoperi de nădușală:

— «De afacerile județului? De aceia județul n'are nici drumuri, nici poduri, nici școli? De aceia tîrgul e mai rău ca un sat, fără lumină și fără apă, de mor oamenii în toiul verii de sete?»

Acestea-s afacerile care vă fac păgîni, care vă opresc a vă vedea de nevastă și copii? Care vă împiedecă a merge la biserică, și a vedea pe cei cari v'au privit crescînd? Astea vă sînt treburile cele multe și grele?... Nu-l cunosc, domnule, și nu cunosc pe nimeni. Pe aleșii mei i-a ales Dumnezeu, ei nu mai sînt... spre fericirea lor! Plătesc birul și taxele care mi le puneți, nu vă cer nimic și nici să-mi cereți. Îmi îngrijesc casa și moșia pîn' s'o întoarcă băiatul meu din străinătate, să-l fac stăpîn pe ele, ș'apoi m'oiu pregăti și eu să mă duc acolo unde oamenii nu mai sînt năcăjiți de... *grijile județului și ale parlamentului!*.. Băiatul meu, dacă o vrea, v'a vota; dînsul poate să cunoască vre-un Vasilică Mîndrescu... E mai tînăr! Pînă atuncî, domnule, pe lîngă casa mea să treceți *ca pe lîngă un cimitir!*»

Conul Mihalache începu a se primbla furios, apoi se opri deodată în loc, se uită spre oraș, și strigă încă odată, cu glasul înnăbușit: «ca pe lîngă un cimitir...»

Coana Anica rămase cu cărțile în mînă, neștiind ce să spuie. Acuma însă, cînd conul Mihalache tăcu, Coana Anica veni lîngă dînsul.

— Dă-l pustiei, Mihalache, zău așa; nu te-am văzut în zilele mele atît de tulburat. Lasă-i în plata Domnului... Foarte bine le-ai făcut, nevrednicii!

Coana Anica îl luă de mînă, și se uită în ochii lui. Conul Mihalache se mai liniști, și se așeză pe un jilț; o viață întregă privirea asta izvorită din ochii, albaștri și nespus de limpezi, ai Coanei Anicai îi fusese alinător tuturor clipelor grele....

Mai tîrziu conul Mihalache, liniștit cu totul, se sculă din jilț și veni să privească pe Coana Anica; dumneaiei începuse, cam mihnită, pasianțul.

— Uite, patru cu patru, îi spune dumnealui Coanei Anicai, ce nu găsia cartea.

Coana Anica o văzuse, și-i răspunse:

— Patru cu patru.

— Uite, colo sus, un opt. Nu acolo! Așa, pune pe opt de spații peste cel de roș.

— Opt cu opt... Zece cu zece... As cu as... Fante cu fante... și-i gata Mi-a ieșit!

— Ți-a ieșit? Cum se poate? întrebă mirat conul Mihalache.

Coana Anica se preface răutăcioasă, îi bate în pumni și-i răspunde:

— Iaca mi-a eșit. Ce crezi? Am răscolit și eu toată casa și-am găsit șaptele de verde supt saltea.

Conul Mihalache nu poate răbda căutarea Coanei Anica, își mișcă în sus

și în jos de două, trei ori sprâncenele — ca aripile unei paseri albe ce-și iea zborul —, își întinde zimbînd buzele, și porni într'un ris, din toată inima.

Coana Anica, bucuroasă că-l vede iar senin, începu și dînsa a rîde.

— Știi una, Mihalache?

— Ce?

— Hai să jucăm o concină... o concină prădată.

— Pe ce?

— Pe un franc.

— Pe un franc? Eū nu joc decît pe-un galbăn.

— Bine; haide pe-un galbăn.

— Da nu așa! adă galbănul să-l văd icî în palmă. Iaca eū îl scot din pungă, și-l așez frumos pe marginea pernei... Așa!

Coana Anica se scoală, se duce la măsuța de lingă fereastră, iea din saltar punga împletită în sirmă de argint, scoate un galbăn, nou-nouț, și vine de-î pune alătura de acela al conului Mihalache.

— Da să nu mi-l ieî?

— Iaca. Asta-î frumos! Cum o vrea norocul, soro! îi răspunde serios conul Mihalache. Apoi se așază amîndoi pe pat, și conul Mihalache începu a da cărțile. Cam pe la sfîrșitul cărților, conul Mihalache, fără a zîmbi măcar, scoate dintre cărțile dumisale un popă, și se preface că vrea să strîngă, ca și cu valetul, pe toate celelalte de jos.

— «Eî! imî ieî toate spatiele... spune cu părere de rău coana Anica...

«Da ia să văd, mă rog, cu ce mi le ridici?»

Conul Mihalache se preface că vrea să strîngă măi răpede cărțile.

— Nu, nu; dă mina 'ncoace. Așa! apoi așa țî-i vorba? Să ieî de jos cu popa? Pune cărțile înapoi și dă și-o carte din mîna.

Conul Mihalache ride cu hohot.

— Apoi, dacă e prădată, prădată să fie, soro!

— Pune popa jos!

Conul Mihalache dă cartea, și Coana Anica le iea pe toate cu un valet.

— Tot n'ai făcut nimica, soro, îi spune conul Mihalache; eū am cărțile, concinele... Dă-mî galbănul.

Dar coana Anica pune frumușel mîna pe amîndoi galbenii și li dă drumul în buzunarul scurteicei... Și odaia răsună îndelung de risul senin al conului Mihalache.

EMILGAR.

UR S I T A

Sus pe dîmbul păduratec stă bordeiul vrăjitoarei

Și sosit-ă 'n toiul nopții un voinic și 'n ușă bate:

«Scoală, babo — trist grăește — și supt razele-argintate

Ochiū mari clipesc ca'n friguri, plete lungi îi cad pe spate,

Și 'ntreg chipu-î ca 'n zăcere luat-și-a albeața floarei.

Cușmă naltă și cu pene chica-î neagră 'mpodobește

Și-al lui trup în mîndre straie daurite se răsfață,

Iar de șoldul lui, la stînga, scumpă sabie s'agață,

Și-l cunoaște doar și baba, căci, cătîndu-î drept în față

«Bun venit, mărîte oaspe!..» de pe prag îi glăsuește.

Ș'a intrat și vrăjitoarea dintr'o dată păsu-i spune:
 «Craiule, iubești o fată ce-a visat în nopți d'arîndul.
 Ea ți-a fost a ta ursită, dar de-acuma mută-ți gîndul,
 Căci de mult, de mult la groapă popii i-au cîntat comîndul!»
 A grăit, și jos se pleacă Craiul mîndru, o minune...

Și 'n genunchi stînd ca la rugă: «Babo, 'ți dau a'mele steme,
 Îți, dau tronul și Domnia, de-mi învii din morți pe fată!..
 Vrei să pier în dor și 'n jale?..» — Doamne, moartea-i ne'ndurată!..
 Și cu milă ea privește fața-i de dureri săpată,
 Pe cînd jos stă Craiul mîndru și, ca fiara, groaznic geme...

I. M. MARINESCU.

CRONICĂ

În «Convorbiri literare», d. Gr. Antipa, directorul serviciul pescăriilor și unul dintre cei mai serioși învățați ai noștri, se ocupă de reforma neapărată a învățămîntului științific superior, într'un articol, care a apărut și în broșură (*Cîteva cuvinte asupra necesității reorganizării învățămîntului nostru superior*; București, Socecă, 1905). Lucrarea are ca motto două versuri de Binzer, care-și pot găsi cea mai largă aplicare față de contemporanii noștri, între cari sint atîția tineri culți, deștepți și inzeștrați, pe lingă aceasta, cu cea mai sfîntă frică de a spune un lucru răs-picat, de a înlătura prietenia sau legăturile de orice fel cu un om nevrednic, de a alege fățiș între cel mai desăvîrșit om de onoare și canalia cea mai de rînd:

Wer die Wahrheit kennet und saget sie nicht,
 Der bleibt türwahr ein erbärmlicher Wicht.

Adecă :

Cine cunoaște adevărul și nu vrea să-l spuie
 Acela rămîne cu adevărat o canalie miserabilă.

Adevărul pe care-l știe și-l spune d. Antipa, e de tot trist. Îl știm și-l spunem întimplător și noi. Școlile noastre superioare sînt copiate, pentru a fabrica profesori secundari, pentru a ne fuduli cu ele și pentru a da o pîne la un număr de oameni, cari merită sau ba o asemenea situație. Cu societatea n'ău avut și n'ău nici-o atingere, pentru că, zicem noi, profesorii sînt lefegii fără tragere de inimă, cari nu dau mai mult decît s'a cumpărat de la dinșii, și pentru că societatea e în mare parte trîndavă și preocupată în cel mai josnic grad de interese materiale. Acum locurile de profesori secundari sînt ocupate aproape cu totul; studenții, băieți fără mijloace, trăiesc în miserie pînă la o licență, care nu mai deschide o carieră, și vin tot mai puțin la Universitate: dăunăzi cîțiva licențiați în științe cereau printr'un ziar să li se îngăduie a fi... inspectori comu-

nali! Ei cad, sarcină grea, asupra budgetului, stors din munca țăranului. Aceasta nu preocupă însă pe profesori: cea mai strașnică risipă de bani — și notați că a fost odată o reducere, făcută între cîte plîngerî! — se face și acum cu laboratoriile, de care e împănat Bucureștiul. Și d. Antipa nu tipărește încă budgetul acestor laboratorii. Eū cunosc unul, nespus de scandalos, cu lefi enorme pentru nici-un fel de treabă, cu funcționari fără nici-o chemare și cari primesc mai mult decît cel mai harnic slujbaş inferior al Statului român!

D. Antipa face propuneri, numerotate: învățămînt practic, economie bună, o idee generală sănătoasă, potrivită cu timpul și cu împrejurările țerii noastre, care să domine tot învățămîntul nostru științific, un mare institut tehnic, politehnic, care să dea României lucrători pricepuți pentru scoaterea la iveală, întrebuintarea și transformarea bogățiilor sale, lăsate în prada Evreilor și capitaliștilor străini de specie aventurieră. Bune idei, bun plan. Dar nici d. Antipa, nici eū, nici cei mai tineri dintre noi nu vom apuca ziua aceea, ci mai curînd ziua răscoalelor țărănești și a ane-xării (aș vrea să scriu aceste rînduri cu sîngele inimii mele). E o lipsă de energie, o lipsă de subordonare pentru scopurile cele mai înalte ale țerii și neamului, o lipsă de desinteresare, de avînt, de căldură, de bună-tate, de suflet și de inimă între cărturarîi și politicianii poporului acestuia, — care te îngrozește. Cine să schimbe aceste lucruri, cine să însănă-toșeze, să curățe, să îmbunătățească? Ultimele împrejurări politice arată cine e chemat să ne guverneze: stratul social al oamenilor cari nu vreau să muncească și înțeleg să trăiască bine. Fie supt numele de «conservatori», fie supt acela de «liberali», aceștia ne vor cîrmui, pleava netrebnică a orașelor. Ceia ce strică astăzi toate e cea mai cinică corupție, — un hoit care otrăvește și ucide ce a mai rămas sănătos; și cine a putea să înlăture hoitul, cînd stăpînesc, urlînd și croncănînd de mulțămirea pînte-celui, lupii și corbiî de astăzi sau cei de minî?

* * *

D. S. Mehedinți tipărește o admirabilă lecție consacrată marelui geograf german Fr. Ratzel, mort de curînd (*Antropogeografia și întemeietorul ei Fr. Ratzel*; București, 1905). Nu se pot spune într'o limbă mai frumoasă lucruri mai interesante și care fac mai bine sufletului. Ca unul ce n'am fost înțeles în cele mai multe casuri și n'am fost recunoscut după conștiința, ce păstrez, că am meritat, decît de vre-o doi-trei dintre contemporanii mei, îmi place să aduc și aici deplina mea recunoaștere omului de știință, de talent și de caracter, bunului învățator, care e colegul mieū la Universitate. Despre el sint sigur că nu-mi va mulțami terfelindu-mă minî, cum au făcut — după ce au tăcut până atunci asupra mea — alții, atîția din ceialalți!

* * *

În *Luceafărul* (an. IV, no. 3), foarte prețioase amintiri despre Eminescu, scrise limpede și cu o duioșie prietenească de d. Ștefan Cacoveanu, care

e și autorul unei poeme cu subiectul din basme. D. Cacoveanu a mai tipărit astfel de amintiri și aiurea, — acum de curind în «Junimea literară», revista studenților din Cernăuți. — D. Sadoveanu urmează povestirea sa cu subiectul luat din revoluția de la 1848 în Ardeal.

* * *

În *Lumina*, revista tinerilor Macedonenii (an. II, no. 12), o frumoasă poezie, *Luntrașul*, iscălită G. Ceara. Cronică, de M. Beza, e vioaie și interesantă: rubrica ar trebui să figureze în fiecă n-r, păstrînd același caracter de sinceritate și curaj.

* * *

Despre albumul de țesături populare din Sibiiu — care nu ni se trimisese fiindcă nu se făcuse încă împărțirea și scoaterea lui în vînzare la București, — va fi vorba în n-l viitor.

* * *

«Posnașul», calendar umoristic pe anul 1905 (Sibiiu, Krafft). Ilustrații îngrijite, foarte bun material calendaristic. O poezie de Iosif, reprodusă din «Patriarhale». Glume cuviincioase, și mai hazlii și mai așa. Oricum, mai bun de citit decît literatura noastră «umoristică», plină de bătărăni și personalități. E drept că și calitatea morală a publicului către care se îndreaptă, e alta!

* * *

D. Demetru Negulescu îmi pune la îndămină mijlocul pentru o apreciere mai dreaptă cu privire la cartea sa «Despre poprire», judecată în n-l precedent pe baza broșurii d-lui D. Longinescu. Am căpătat incredința că broșura cuprinde o largă parte personală și în ceia ce privește ideile, că e concepută original și că asemănările de formă, incontestabile în mare parte, nu privesc părți esențiale, ci sînt o greșală de metodă. D. Negulescu primește, de altminterea, juriul ce propusesem, și înaintea hotărîrii lui oricine trebuie să se închine.

N. IORGA.

RĂSPUNSURI

«Mai mulți cetitori de la țară ai *Sămănătorului*.» Dezvoltarea țeranului trebuia studiată în acea carte *istoric*, nu numai ca date, ci ca *dezvoltare*. Ea trebuia studiată astfel în prefacerea ei înceată și, la început chiar, trebuia să se dea o basă sigură prin întrebuintarea istoriei politice și stării de lucruri la popoarele vecine, în acel timp.

D. I. M. M. Vă mulțumim din toată inima pentru poeziile dv., așa de frumoase cum rar ni se trimet de colaboratori necunoscuți. N. I.